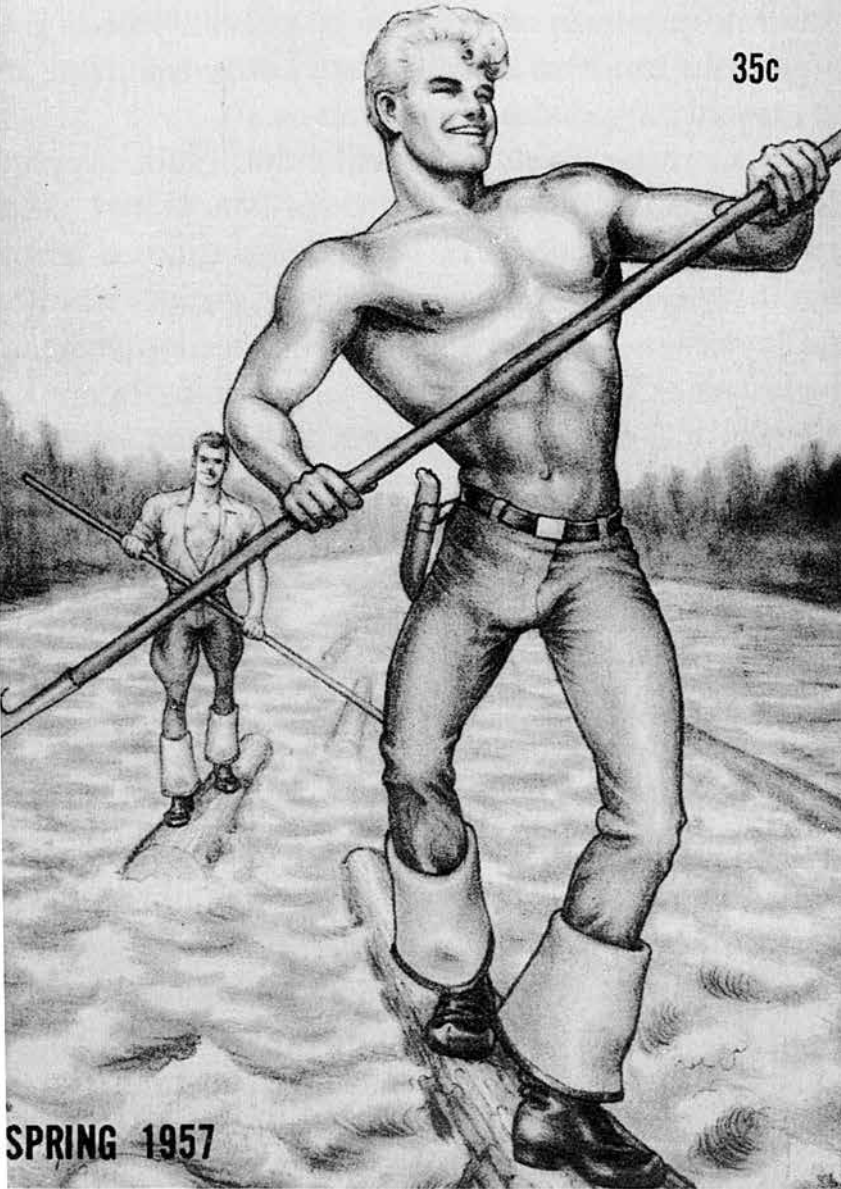

Tukkilaishumoristi Tom

PHYSIQUE PICTORIAL

35c

SPRING 1957

© TOUKO LAAKSONEN

Harri Kalha
Tom of Finland – Taidetta seksin vuoksi
 SKS

Touko Laaksonen eli Tom of Finland (1920–1991) eli miltei koko uransa tuntemattomana suuruutena. Sitäkin tunnetumpia olivat hänen teoksensa, jotka antoivat ilmeen ja muodon monille homokulttuurin ilmiölle.

Laaksonen on vaikutusvaltaimpia suomalaisia taiteilijoita, mutta olivatko hänen ylipullistetut fetissihahmonsia ja jyrkäväjäseniset jätkäkuvansa taidetta vai pornoa? Tätä pohdiskelee **Harri Kalha** teoksessaan *Taidetta seksin vuoksi*, joka määrittelee kuvien asemaa niin taide- kuin yleisen historian kautta.

Sarjakuva kuului Laaksonen elämään alusta alkaen. Tästä todistaa Turun Logomo-hallissa pidetyssä näyttelyssä ollut sarjakuvamuotoinen piirros 1920-luvun lopulta, pikku-Toukon versio **Veli Giovannin** "Kalle Viksarista".

Laaksonen loi satumaaailman, jonka mieshahmot käyttäytyivät tismalleen kuten halusivat ja toteuttivat halujaan lukijoille virnistellen. Kalha jakaa Tomin työt neljään tyylikauteen. Alussa (1945–1955) olivat dandyt ja sotilaat akvarelleissa, jotka oli tarkoitettu Laaksonen ja hänen lähimpien tuttavuuksiensa iloksi. Niitä ei julkaistu, mutta osa kuvista liikkui "alan miesten" mukana kopioina, osana maanalaista homokulttuuria.

Toinen kausi alkoi vuonna 1955, kun Laaksonen lähetti tukkijätkäkuviaan Los Angelesissa ilmestyneeseen *Physique Pictorial*-lehteen ja otti käyttöön Tom of Finland-nimimerkin. Nahkasaappaat ja lähestulkoon päälle maalatut housut suojasivat hahmoja sensuurilta.

Suomipoikien kansainvälinen läpimurto tapahtui kolmannella, "täysklassismin" kaudella 1960-luvun puolivälistä alkaen. Farkkuihin, nahkaan ja univormuihin sonnustautuneet Tom-miehet alkoivat astua kuvista todellisuuteen. Laaksonen tyyli nousi popkulttuurin valokeilaan. Sensuuri hellitti, ja **Robert Mapplethorpen** ja **Andy Warholin** kaltaiset vaikuttajat näkivät Tomin kuvien

ikonisuuden. Tyyli levisi asteittain myös valtavirtaan, näkyvimmin musiikkipuolella Village Peoplesta **Freddie Mercuryyn**.

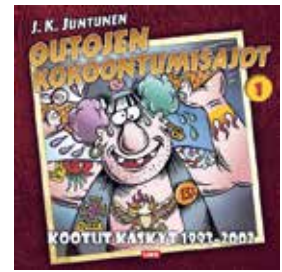
Laaksonen itse nousi näkyville vasta viimeisellä kaudellaan (1975–1990). Hän teki ensimmäisen Amerikan-matkansa vuonna 1978. Hän oli toki nähnyt vaikutuksensa eurooppalaiseen homokulttuuriin, mutta suosion laajuus Yhdysvalloissa oli silti yllätys. Kotimaassaan Laaksonen tunnistettiin ja tunnustettiin vasta elämänsä loppuvaiheessa.

Kalha tutkii, miten yhden miehen himoista kasvoi kansainvälinen brändi, joka pakenee määritelmiä. Mainosalalla ensimmäisen uransa tehnyt Laaksonen tiesi, miten laatia tehokkaita, kertovia kuvia. Harmi kyllä kirjaan ei sisälly vertailua hänen "heteromainostensa" ja homohimokuvien välillä. Tomin tussilla viivaillut sarjakuvat olivat puhtaasti pornografisia, lyijykynäpiirroksat taas pohdiskelua herättäviä näkyjä toisesta todellisuudesta. Porno nekin, mutta myös osa kuvakeronnan ja yhteiskunnan kulttuurista muutosta.

Nyt Tomin viimeisistäkin kuvista on kulunut yli 20 vuotta, ja ne pystyvät yhä kohahduttamaan. Voi vain kuvitella, miten elämyksellisiä ne ovat olleet suljetumpina aikoina – ja myös humoristisia. Kalha ei halua painottaa huumoria, mutta se on selvästi mukana rajummisakin aktiivuuksissa. Hahmojen ahnaat ja ironisetkin katseet ovat yhtä tärkeitä kuin varustukset. Tomin suhde esittävään taiteeseen tulee erityisen hyvin esille hänen näkemyksessään **Michelangelon** *Daavid*-patsaasta. Kalhan mukaan Tomin kuva sanoo suoraan, mitä patsas on aina viestittänyt.

Kirjassa pohditaan myös, normalisoituvatko Tom-kuvat koskaan kansalaisten silmissä. Katsojien reaktiot ovat yhä voimakkaita, tuskin kukaan pystyy olemaan välinpitämätön. *Taidetta seksin vuoksi* on hieman yksipuoliseksi jäävä mutta näkemysiksi avartava ja perusteellinen tutkielma miehestä, joka teki intohimosta taidetta ja talutti suomalaisen tukkilaisromantiikan ulos heinäladosta.

VESA KATAISTO

© PIETER DE POORTERE

**Pieter de Poortere
Dickie Hollywoodissa
Kumiorava**

Viiksekäs antisankari Dickie on päähenkilönä jo toisessa **Pieter de Poortere**lta "suomennetussa" albumissa. Edellinen flaamilaisen mykkäsarjakuvan taitajan käännös *Hitlerin poika* oli tarinaltaan yhtenäisempi kuin *Dickie Hollywoodissa*, joka koostuu yhden sivun jaksoista. Kukin tulkitsee yhden klassikkoleffan, vuoden 1931 *Frankensteinista* vuoden 2008 *Hurt Lockeriin*.

Irtonainen rakenne ei ole kaikkein toimivin ratkaisu. Vaikka monet vitseistä tuovat vähintäänkin hymyn huulille, on välissä liikaa vasemmalla kädellä tehdyn oloisia, itsestään selviä ja latteita strippejä.

Onnistuneimmillaan de Poortere on, kun hän antautuu täysillä absurdille mustalle huumorille ja kuvaleikeille. Hersyvä uustulkinta tarjoillaan esimerkiksi *Saksikösi Edwardista* herkästi rikkoutuvien varmuusvälineiden parissa. Oivallinen visuaalinen jippo

puolestaan liittyy *Nyky aikaan*, jossa Dickie matkustaa tehtaan koneen läpi vähemmän onnistuneesti kuin esikuvansa **Chaplin**.

Huonoimmillaan episodit edustavat väsynyttä pikutuhmuutta ja myöhempien aikojen **Mel Brooks**-elokuvien tasoista irvailua. Maailman mahtuu elokuvaparodioita liiankin kanssa. Toisaalta esimerkiksi *Taru Sormusten Herrasta* -tulkinta on hyvinkin virkistävä.

Sanatonta sarjakuvaa ei juuri tehdä nykyään Suomessa. Lajin kotimaiset mestarit kuten **Ari Kutila** ovat poistuneet keskuudestamme tai siirtyneet toisenlaisen tuotannon pariin. Siksi Dickie on huonoimmillaankin miellyttävän retrohenkistä luettavaa ja tarpeellinen lisä käännössarjakuvavalikoimaan.

REETTA LAITINEN

**Martin Ernstsen
Erakko
Suomennos Mikko Huusko
Suomen sarjakuvaseura**

Merenrannat ja lapset sopivat hyvin yhteen, tiesi jo **Tove Jansson** aikoinaan. Pelkkä tyhjä simpukankuori riittää kiihottamaan mielikuvitusta ja viemään ajatukset kaukasiin maihin ja eksoottisiin mereneläviin.

Erakko kuvastaa osuvasti alakouluikäisen lapsen mielenmaisemaa. Se on ilmeisesti **Martin Ernstsenin** (s. 1982) omiin muistoihin pohjautuva kuvaus erästä lapsuuden kesästä. Se alkaa monien klassisten lastenkirjojen tapaan perinteisesti: matkalla maalle isoäidin luokse. Isoäiti asuu Pohjois-Norjan rannikolla yksin, kaukana kaupungista ja naapureista. Kun edes televisiosta ei näy kuin yksi kanava, on pikkupojan pakko käyttää omaa mielikuvitustaan.

Lapsen mielikuvitusmaailma rakentuu uskottavasti. Pohjana ovat meren asukit kuten erakoravut sekä ladosta löytyneet *E.T.*-nuket. Mummokin pääsee

mukaan leikkiin ja elää täysillä mukana roolissaan.

Ernstsen tasapainottelee taitavasti fantasian ja realismin välillä. Albumi on suunnattu ensisijaisesti lapsilukijoille mutta viehättää yhtä hyvin aikuisiakin. Ernstsen ei sorru muodikkaisiin tyylikeinoihin: lapsille ei tarjoilla lässytystä tai aivotonta kohellusta eikä aikuisille psykologisointia tai populaarikulttuuriviitteitä (*E.T.* poislukien). Tilaa jää lukijan mielikuvitukselle ja mysteerin tunnulle.

Kuvitustyylillä on sopivalla tavalla omaleimaista ja rosoista. Ernstsen on kuitenkin ajatellut lapsia: kuvakerronta on selkeää ja väritys pääväripainotteista. Sisäkansien kuvat esittelevät kiinnostavia merenrantalöytöjä.

Erakko on tervetullut suomennos lupaavalta norjalaiselta taiteilijalta ja pieni helmi vähäisessä lastensarjakuvatarjonnassa. Toivottavasti se löytää lukijansa.

REETTA LAITINEN

JOKAINEN MIES ODOTTAA VAIN ETTÄ MUUT LÄHTISIVÄT JA HE JÄISIVÄT YKSI KANSSASI. YRITYKSET JUOTTAAN MUUT SAMMUKSIIN OVAT MYÖS YLEISIÄ. MIEHISET KULTTUURISÄÄNNÖT KUITENKIN KIELTÄVÄT PUHUMASTA ASIASTA TILANTEEN OLLESSA PÄÄLLÄ.

© JUSSI PAKKANEN & MIKKO KUITUNEN

**Jussi Pakkanen ja Mikko Kuitunen
Ilman naista 2
Lempo**

Vuosia sitten otaniemeläispioneerit tekivät läpimurron laboratoriossaan ja oivalsivat, että ei ole sarjakuvaa parempaa välinettä ihmissuhteiden vaikeuksien kuvaamiseen. Kohta **Jussi Pakkanen** ja **Mikko Kuitusen** *Ilman naista* -nettisarjakuvaa painettiin jo aivan oikealle paperille.

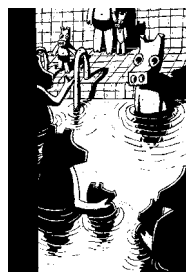
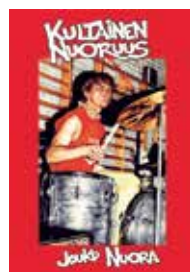
Se oli käsittämättömän hauska teos, joka nauratti tarkkasilmäisillä havainnoillaan rakkauselämän ja aivan tavallisen arjenkin haasteista. Papukaija von Pumpernikkeluksen kuvan olisi halunnut aamukahvimukiinsa.

Kului kuusi vuotta. Nettiin oli taas tehty piirroksia, joten albumille painettiin jatko-osa.

Kuitusen piirrosjälki on tuttuun tapaan hallittua ja

© MARTIN ERNSTSEN

menevää. Tietokoneella laaditut harmaasävyliu'ut ja takuulla rasteroitumattomat viivat antavat teokselle kliinisen, hiukan etäisen tunnelman. Käsikirjoitus on se, joka tökkii aktiivisemmin. Eikä sekään oikeista paikoista.

Ilman naista 2 ei ole hauska. Se ei ole oivaltava. Se on katkera kokoelma seksuaalisen markkina-arvo-teorian vaan ei lukijan kanssa flirttailevia strippejä. Ykkösosan tapaan pahimpia puheenvuoroja yritetään pehmennellä sarjakuvien alle sijoitetuilla murjaisuilla – eräänlaisilla vastuuvapauslausekkeilla. Toisinaan ne toimivat, yleensä eivät. Varmuuden vuoksi loppuun on vielä lisätty epilogi, joka jättää teoksesta poikkeuksellisen kitkerän jälkimaun.

Koko albumin lystikkäin strippi on vierailevan artistin, **Mari Ahokoivun** käsialaa.

JAMI JÄRVINEN

© LEEN VAN HULST

Outojen kokoontumisajot 1 on nimestä päätellen saamassa jatkoa. Toivottavasti seuraavassa kokoelmassa kiinnitetään edes jotain huomiota painoasuun. Nyt ääriviivat ja tekstit ovat paikoitellen katkonaisia tai suttuisia ja etenkin kokosivun kuvissa häiritsevästi rasteroituneita. Lisäksi moiré-ilmio on äitynyt pahaksi, väripinnat ovat kiusallisen läikkikkäitä aivan liian monissa alkupuoliskon ruuduissa.

JAMI JÄRVINEN

Leen Van Hulst
Maitoa ja lunta
Suomenkos Elina Ahola
Turun Sarjakuvakerho

Parikymppinen Leen saapuu Belgiasta Suomen Turkuun opiskelijavaihtoon keskellä talvea. Vaihto-opiskelijoiden matkalla Lappiin hän tutustuu ja ihastuu irlantilaiseen Gilliin. Rakkaustarina jää kuitenkin yksipuoliseksi.

Maitoa ja lunta on **Leen Van Hulstin** esikoisalbumi, joka on alun perin julkaistu flaaminkielisessä Belgiassa. Sitä ei ole siis tehty Suomen markkinoille, vaan Suomi tarjoaa ainoastaan tarinalle eksoottiset puitteet.

Vaihto-opiskelijat liikkuvat omissa ympyröissään, joten suomalaisuus näyttäytyy pieninä asioina, kuten maidon juomisena ruoan kanssa. Leenin koke-

mus voisi sijoittua minne tahansa muuallekin. Se on 2000-luvulla opiskelleen EU-kansalaisen tarina.

Onneksemme Leen valitsi vaihtokohteekseen Suomen, sillä maamme talvisia maisemia on harvoin kuvattu sarjakuvassa yhtä kauniisti ja värikylläisesti.

Van Hulstin pastellikynätekniikka sopii erinomaisesti tarinaan ja tyyliin. Herkästi luonnostellut maisemat ovat valoa myöten uskottavia. Lumen ja vuodenaikojen tuntu on läsnä. Ainoastaan ihmishahmot jäävät välillä pienemmissä kuvissa turhan viitteellisiksi.

Van Hulst ei tarjoa suurta draamaa tai järjestyviä tunne-elämyksiä. Mutta hyvä niin. Joskus mitä pienimmät kohtaamiset vaikuttavat ihmisiin suu-aresti, vaikka toinen osapuoli ei välttämättä edes tiedä asiasta. Toteutumaton rakkaustarina voi olla merkittävämpi kuin toteutunut. *Maitoa ja lunta* on takakansitekstin mukaisesti ”yhtä fiktiivinen kuin todellisuuskin”.

REETTA LAITINEN

Jouko Nuora
Kultainen nuoruus
Moreeni

Jouko Nuoran nuoruusvuosiin 1970–80-luvuilla mahtuu liuta tyttöystäviä ja satunnaisia seksikumppaneita. Tarinan tarkoitus ei silti ole vakuuttaa lukijaa

© JUHO JUNTUNEN

Juho K. Juntunen
Outojen kokoontumisajot 1 –
Kootut käskyt 1993–2002
Like

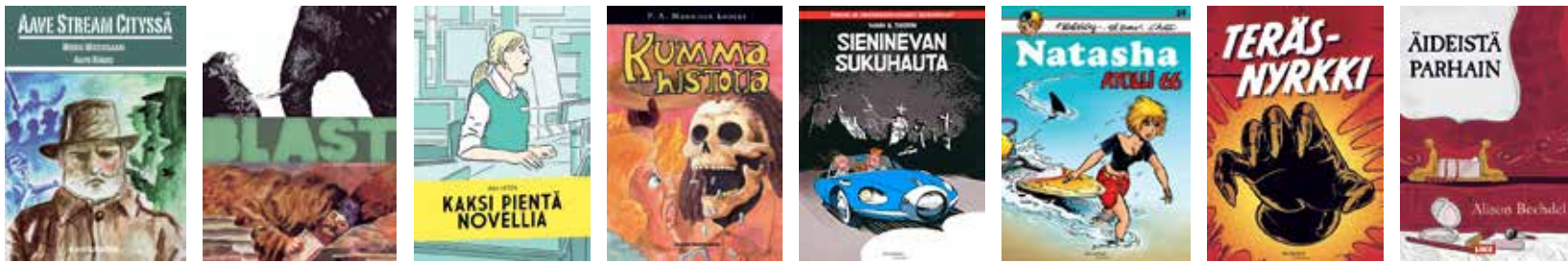
Peräaukot ja niihin tungetut vierasesineet juhlivat alusta alkaen **Juho Juntusen** Soundi-lehdelle suoltamien herjojen kokoelmassa. Vuosina 1993–2002 ilmestyneet pilakuvat esittelevät älyttömimmän mahdollisen kattauksen suomalaisen populaarikulttuurin lähihistoriasta. Ääliöhuumorin ystävää hellittäään niin tökeröillä puujalkavitseillä, että nauruntyrskähtely alkaa häiritä jo naapureitakin.

Kronologisesti etenevän valikoiman vanhimmat osat ulottuvat 1990-luvun alkuun. Juntunen onkin laatinut jokaiselle vuodelle selitysosion, jossa kerrotaan merkkitapahtumista kotimaassa ja muualla. Koska kuvat ovat alkuaan ilmestyneet musiikkilehdessä, myös kulloisenkin ajan pop-tähdistä muistutellaan hiukan.

Pila- ja sarjakuvaharrastajalle Juntusen välispiikit antavat ainutlaatuisen kurkistusikkunan suomalaisen undergroundin uranuurtajan arkeen. Sekin selviää, että Tuska-metallimusiikkifestivaali on saanut nimensä Juntusen surullisten MC Tuska -moottoripyöräkerholaisten mukaan.

© JOUKO NUORA

siitä, millainen mahtiurossa Nuora on ollut ja on mahdollisesti edelleenkin. Päinvastoin. Omaelämäkerrallisessa tarinassaan Nuora uskaltaa näyttää nuoruuden viriiliyden lisäksi myös jatkuvasti vaihtuvien ihmissuhteiden tuottaman pettymyksen ja tuskan. Keskeiseksi osaksi tarinaa nousee nuoren miehen haavoittuvuus ja hämmennys teinivuosien myllerryksessä.

Koska kyseessä on sarjakuvataiteilijan omaelämäkerta, korostuu myös kuvien tekemisen tärkeys. Piirtäminen on tärkeä henkireikä kodin ankeassa todellisuudessa, keino kehittää itseään ja haaveilla paremmasta tulevaisuudesta – unohtamatta tietenkään mahdollisuutta pyytää kauniita tyttöjä alastonmalleiksi. Myös haaveet Kuvataideakatemiaan pääsemisestä siivittävät uran alkua.

En ihmettele, että *Kultainen nuoruus* voitti Sarjakuvantekijät ry:n sarjakuva-albumikilpailun vuonna 2011 – siitä huolimatta, että tarina oli tuolloin vielä kesken. Nuora kertoo henkilöhistoriaansa lempeän ironisesti ja osittain runollisinkin ilmauksin. Kaiken kaikkiaan Nuora piirtää kauniisti ja taidokkaasti varsin yksityiskohtaisia ruutuja. Pehmeä piirrostyylillä on sopuoinnussa paikoin marihuanan huuruisten seikkailujen kanssa. Tosin tyyliteltyt henkilöhahmot kärsivät joissain kohdin paikoittaisesta muodotomuudesta.

Tarina ei jää pelkäksi nuoruuden hurjien vuosien nostalgiseksi kaihoiluksi, vaan Nuora on sisällyttänyt etenkin loppuun pohdintaa elämän mielekkyydestä. Tarinassa esitettyjen toilailuiden takaa piirtyy keski-ikäisen Nuoran kypsä ja pohdiskeleva suhde henkilöhistoriaansa. Hän onnistuu kertomaan sarjakuvataiteilijan kivisestä alkutaipaleesta henkilökohtaisesti ja koskettavasti.

KATARIINA KATLA

Maria Björklund

Planeetta Z

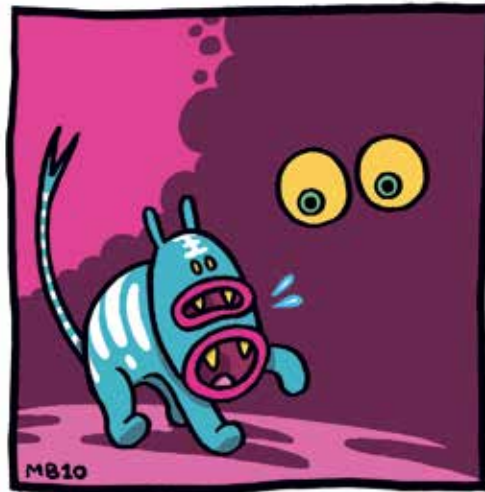
Like

Maailmaa asuttaa erilaisten elämänmuotojen kirjava joukko. Ne törmäävät toisiinsa, ihastuvat toisiinsa tai saalistavat toisiaan. Tämä on **Maria Björklundin** luoma *Planeetta Z*. Se näyttää erilaiselta kuin omamme, mutta ei perusasioiden tasolla ole kovin erilaista.

Albumi on ylistys elämän monimuotoisuudelle, niille muodoille, joihin elämä on ohjautunut. Se kuvaa luonnon kiertokulun symbioosista syödyksi tulemiseen. Olentojen vetovoima toisiinsa jopa yli totuttujen rajojen on ehtymätön.

Animaatiota ja sarjakuvaa tekevän Björklundin (s. 1970) piirros on vahvoilla ääriivoilla tehty, selkeä ja väreiltään yhtä kirjava kuin kuvaamansa elämä. Suoraa kulmaa *Planeetta Z*:n evoluutio ei ole tuottanut, kaikki muodot ovat pyöreitä.

Piirros on sympaattista mutta ei kuitenkaan lipsahda söpöilyn puolelle. Lukukokemus on miellyttävä eikä tyhjene kerralla kuvien väheisyydestä huolimatta. Neljän tasakokoisen ruudun täyttämät sivut luovat albumille oman rytmin.

© MARIA BJÖRKLUND

Ajattelen *Planeetta Z*:n olentoja hiukan kuin ihmisiä. Meille joskus vieraan pinnan alla elää ihan omannäköisensä elämä tunteineen, pettymyksineen ja voittoineen. Kysymys kuuluu: onko vierasta pelättävä? Ja: voimmeko rikkoa rajamme? Ovatko ne meidän rajojamme vai jonkun muun meille asettamia rajoja?

HEIKKI JOKINEN

Milla Paloniemi (toim.)

Höh! ...ja muita sarjakuvakertomuksia lapsille

Sammakko

Lastensarjakuvaa tehdään Suomessa vähän. **Milla Paloniemen** toimittama *Höh!*-antologia korjaa epäkohtaa kuuden tarinan verran. Mukana ovat Paloniemen itsensä lisäksi **Anni Nykänen**, **Tuuli Hypén**, **Joonas Lehtimäki**, **Karri Lehtonen** ja **Antti Hintsu**.

Tarinoista kaksi erottuu edukseen. *Mummo*-sarjakuvasta tunnetun Anni Nykäsen "Höh!" palkittiin Kemissä pohjoismaisessa sarjakuvakilpailussa 2012 toisella sijalla ja on oikeutetusti kokoelman nimikkokertomus. Pienestä laiskaisenpoikasesta kertova kauniisti kuvitettu tarina noudattaa perinteistä sadun kaavaa.

Päiväunilta karkaava poikanen etsii leikkiveria, mutta äiti ja isä nukkuvat, lintu lentää pois, apina säntää karkuun ja kameleontti katoaa. Yksinkertaista ja toimivaa. Nykänen osoittaa hallitsevansa sekä muodon että sisällön. Toivottavasti laiskaisenpoikainen seikkailee jatkossakin, vaikka omassa kirjassaan.

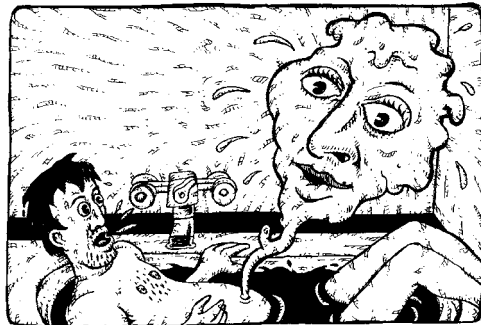
Nanna-sarjakuvaa piirtävän Tuuli Hypénin "Sankarijänis" käsittelee konsoli- ja tietokonepelaamista. Pupu haluaisi pelata Sankarijänis-peliä iltamyöhään, mutta vanhemmat ovat eri mieltä. Mutta pelejä voi pelata myös kaverin kanssa ja pelimaailmasta ammentaa muihin leikkeihin. Tämä saa vanhemmatkin kiinnostumaan. Aiheen käsittely on fiksumaa ja kokonaisuus onnistunut.

Antologia olisi kaivannut napakampaa toimittamista. Esimerkiksi Antti Hintsan mainio kertomus pitsoja rakastavasta tähtitieteilijästä kärsii hieman huolimattomasta kieliasusta. Pieni asiavirhekin

on päässyt mukaan: meteoriitti on maan pinnalle pudonnut avaruuskivi, ei taivaalla loistava tulipallo.

Vaikka jokaisella tarinalla on ansionsa, kokonaisuus ei ole jäntevä. Kokoelman sarjakuvat ovat liian erilaisia. Jää myös epäselväksi, minkä ikäisille kirja on suunnattu. Osa tarinoista on selkeästi tarkoitettu luettaviksi pienille lapsille, osa taas muutamaa vuotta vanhemmille.

TUOMAS TIAINEN

© KARRI LAITINEN

Karri Laitinen

Turha luulo

Kustannusliike Hans Nissen

Karri Laitisen 1990-luvun tuotannosta valikoitu kokoelma *Turha luulo* alkaa uudella johdantosarjakuvalla. Se taustoittaa opiskelijaelämän jälkimainingeissa syntyneitä tarinoita mukavan nostalgisesti.

Markka-ajan viimeisiin vuosiin sijoittuvissa tarinoissa on samaa hellyttävyyttä. Johdannon ansiosta on vähemmän hämmentävää, että novellit ovat yhtä aikaa valmiin ja harkitsemattoman oloisia. Jokin on niissä aluillaan.

Laitisen legonenäiset sikahahmot tuijottavat eksistentiaalisessa hämmennyksessä tyhjiyteen. Voimakas tunnelataus pistää kuitenkin odottamaan jotain, mitä ei ainakaan tämän kokoelman yhteydessä tule. Eri käsikirjoittajien takia tunnelma vaihtelee ja tuntuu vähän epätasaiselta.

Töpselinenältä odottaisi ehkä jotain töksäyttelyä syväisempää. Toisaalta tässäkin ristiriidassa on oma viehätyksensä. Tarina ja piirrostyylillä pelaavat parhaiten yhteen absurdiä kohti mentäessä. Sitä kannattaisi hyödyntää enemmän, kehittää pidemmäksi tarinaksi.

Laitisen esikoisalbumi *Kafkan tutti* seurasi toista tunnelmalinjaa eli sympaattista arjen kuvausta, jossa absurdi vilahdtaa vain mausteena. Turhan luulon hahmot – esimerkiksi "aurinko, kuu ja kodinkoneet" sekä töpselinenät – ovat itsessään niin yllättäviä, että niiden edesottamusten seuraaminen on kiinnostavaa, vaikka vitsit olisivat arkisia. Voimakas mustavalko-contrasti ja upottava piirrostyylillä sopivat Laitisen ilmaisuun. Sama jatkuu kirjan kauniissa, joskin helposti vahingoittuvassa ulkoasussa.

HANNELE RICHERT

Johanna Pohjanmies ja Katariina Katla

Herääminen

Omakustanne

Johanna Pohjanmies ja Katariina Katla käsittelevät yhteisalbumissaan seksuaalista heräämistä. Tekijät saavat samasta lähtökohdasta aikaan kaksi erilaista tarinaa. Kummassakin seksuaalisuus esitetään kiellettyinä tai tabuna.

Pohjanmiehen "Isä Andre" kertoo 1950-luvun taitteessa Englannin maaseudulla työskentele-

© JOHANNA POHJANMIES & KATARIINA KATLA

västä nuoresta katolisesta papista, jonka ristinä on alati kasvava himo. Seksiä Pohjanmies kuvaa ronskisti, mutta ohuella viivalla piirretty kuvitus ei aivan tavoita aiheen vaatimaa lihallisuutta.

Vimmaisen nuoren papin tarina kulkee karneen höyryrjän intensiteetillä kohti dramaattista purkauksista. Lukijaa ei kuitenkaan vapauteta kerrytetystä jännitteestä. Tarinan kulminaatiokohtauksessa isä Andre hylkää uskontonsa helpon oloisesti. Motiivi ei vakuuta.

Katlan *Metsänpeikot*-albumin (2007) maailmaan sijoittuvassa kertomuksessa kaksi poikaa livahtaa kesäleirin luppohetkellä metsään tupakalle. Yhteisen kusellakäynnin keskeyttää kaksi alastonta peikkoa, jotka naureskelevat varhaisnuorten pienille elimille. Tapahtuma nolostuttaa ja vihastuttaa mutta jää pyörimään toisen pojan mieleen. Yöllä poika uneksii seksuaalisesta kohtaamisesta peikkoparin kanssa.

Katlan hieno liijykynäteknikka herättää jäntevät peikot eloon. Kohtauksen pituus ja sitä kehystävän tarinan ohuus jättävät kuitenkin vaikutelman, että homopeikkoseksiä piirretään homopeikkoseksin piirtämisen vuoksi.

Se, että aktin yksi osapuoli on alaikäinen, on ongelmallista. Asennot ovat tuttuja pornokuvastosta, mikä viittaa siihen, että kohtaus on kuvattu aikuisen (miehen) näkökulmasta. Seksuaalisuudestaan vasta tietoisesti tuleva tuskin tuntee poseerauksia. Peikkojen fetissit (genitaalilävistyksen, tatuoinnit, karvattomuus) puolestaan ovat reaali maailman fetissejä. Jos terävät kulmahampaat ja suippokorvat poistettaisiin, peikot olisivat tavallisia miehiä. Tarina jättää häiritsevän olon.

TUOMAS TIAINEN

Mikko Mustasaari ja Aapo Kukko

Aave Stream Cityssä

Lempo Kustannus

Lempo Kustannus on viime aikoina kunnostautunut kotimaisen lännensarjakuvan kustantajana. **Petri Hil-**

tusen Kalkkaro-liuskalehden sekä Kiero Dick -nimimerkin Rivon lännen jatkoksi ilmestyy **Mikko Mustasaaren ja Aapo Kukon Aave Stream Cityssä**. Se on klassinen lännentarina vähemmän klassisin painoituksin.

Karl Marxin näköinen muukalainen saapuu piekeen kaivoskaupunkiin. Mies estää ensi töikseen hirttäjäiset, joita epäilee epäkelvon kaupungin isän juonimiksi. Saluunan jälkipeleissä tulokas teloo sheriffin miehen ja hankkii nimensä lopullisesti tappolistalle. Ja jatkoa seuraa: työläisten oikeuksista saarnaava mies käy kaupungin mätäpaiseiden kimppeen kohteenaan niin hallinnon, lainvalvonnan kuin uskonelämänkin edustajat.

Mustasaaren käsikirjoitus kierrättää western-konventioita mutta erottuu omaleimaisuudellaan. Valankumouksen tuomista Amerikkaan ei liene juuri lätkäreissä käsitelty. Proletariaatin herääminen tuntuu hieman liian yksioikoiselta, ja välillä repliikit ovat kuin alakoululaisille tehdystä opetusarjakuvasta. Hienoisesta naiivudesta huolimatta tarina on tunnelmallinen ja jännittäväkin.

U-255-sukellusvenesarjakuvista tunnetun Kukon taide perustuu mustan ja valkoisen taitavaan käyttöön, ei tekniseen taituruuteen tai huolelliseen viimeistelyyn. Ronskeilla vedoilla piirretyt hahmot ovat rujoja, underground-vaikutteisia.

TUOMAS TIAINEN

© MIKKO MUSTASAARI & AAPO KUKKO

Manu Larcenet

Blast 2 – Pyhän diilerin ilmestys

Suomennos Heikki Kaukoranta

WSOY

Manu Larcenetin Blast: Röykkiö ihraa -tiilikiven seuraaja *Pyhän diilerin ilmestys* jatkuu siitä, mihin edellisessä jäätin. Yhteiskunnan ulkopuolelle jättynyt entinen ruokakriitikko Polza Mancini on yhä poliisin kuulusteltavana. Panokset pöydän toisella puolella kovenevat, sillä Polzan pahoinpitelemäksi epäilty Carole Oudinot on kuollut.

Kirjan keskiössä on Polzan suhde yhteiskunnan

© MANU LARCENET

© P.A. MANNINEN

rajamailla elävään huumediileriin Jacky Jourdainiin. Kulkurinreissullaan Polza joutuu Jackyn pahoinpitelämäksi, mutta jää tämän kortteeriin talvehtimaan. Miehet käyttävät talven kirjojen lukemiseen ja huumeiden kaupitteluun. Itsensä unohtaakseen Polza turruttaa itseään alkoholin lisäksi Jourdainin tarjoamalla heroiinilla. Se tuo hallusinaatioihin, blasteihin, uutta syvyyttä.

Pyhän diilerin ilmestys on ollut kotimaassaan sekä myynti- että arvostelumenestys. Eksistentiaalinen salapoliisikertomus onkin näyttävää ja jouhevaa sarjakuvaa. Sivellintä jokseenkin täydellisesti käyttävä Larcenet tuntuu erityisesti nauttivan luonnon kuvauksesta, niin muhevalta hänen metsänsä näyttää. Larcenet saa sivunsa suorastaan tuoksumaan mullalta, hielta ja homeelta.

Lukukokemuksena Pyhän diilerin ilmestys tuntuu edeltäjänsä napakamalta. Pituutta on parin sadan sivun verran, mutta ainoa oikea tapa nauttia tästä herkusta on varata sopivasti aikaa ja uppoutua.

TUOMAS TIAINEN

liittään rikkaampia tuokiokuvia tarjoaa myös *Kaksi pientä novellia*. Se koostuu nimensä mukaisesti kahdesta tarinasta, joita yhdistävät sekä luopumisen että erilaisten ihmisten kohtaamisen teemat. Pidemmässä "Fia"-novellissa kohtaavat elintarvikemyymälän eri sukupolvet. Napakassa "Koti"-novellissa rikkaiden ja köyhien maailmat törmäävät.

Lietzén lievittää haikeita tarinoita annostelemalla tarinoihin mukaan hyppysellisen huumoria sekä toivoa. Hyvä niin: liika haikeilu lipsahtaisi helposti patentin puolelle.

Sarjakuvailmaisijana Lietzén ammentaa elokuvan tyylikeinoista. Leikkaukset, näkökulmat ja sommitelmat korostavat ihmisiä mutta jättävät paikat joskus etäisiksi. Erityisesti "Fiassa" valintamyymälä tuntuu enemmän kulissilta kuin todelliselta paikalta. Kysymys saattaa olla tyyliä, sillä "Kodissa" paikan merkitys viimein korostuu.

Tarinankertojana ja tunnelmanluojana Mika Lietzén on omaääninen. *Kaksi pientä novellia* on hyvää jatkoa Lietzénin tuotannolle ja takuuvarmaa taidetta hänen sarjakuviansa ystäville. Täydellinen napakymppi se ei kuitenkaan vielä ole.

VESA SAARINEN

P. A. Manninen
Kumma historia – P. A. Mannisen kootut 6
Lempo Kustannus

Tampereen tuotteluaan tohtori P. A. Mannisen tekemisiä on niputettu tällä kertaa historia-viitekehysten perusteella. Takakannen mukaan suurin osa kokoelman tarinoista on peräisin "niin hämäristä lehdistä, että niitä ei monikaan ymmärtänyt lukea aikoinaan". Kommenttiraidasta selviää, että monen tarinan julkaisuhistoria on tekijälle itselleenkin epäselvä.

Kumma historia sisältää sarjakuvia 30 vuoden ajalta. tarinat ovat erilaisia niin sisällön kuin kuvituksenkin osalta. Vakavampaa laitaa edustaa tätä kokoelmaa varten tehty "Tuonen tie", jossa Manninen kuvittaa Surutyö- tai Kuolemaantuomitun hyväs-

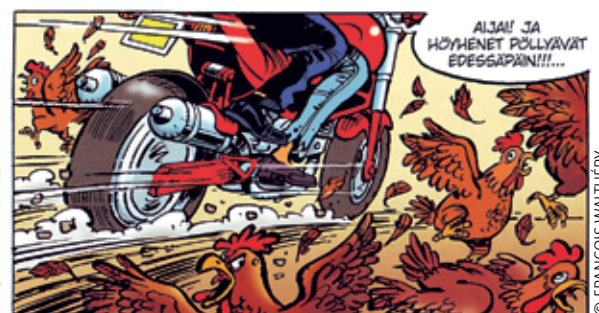
© MIKA LIETZÉN

Mika Lietzén
Kaksi pientä novellia
Asema

Turkulainen Mika Lietzén on tehnyt hitaasta sarjakuvasta tavaramerkkinsä. Hänen sarjakuvissaan ovat pääosissa hiljaiset ihmiset ja hauraat luopumisen hetket.

Omimmillaan Lietzén on tunteellisen tunnelmoittajana. Esimerkiksi *Tarinoita lännestä* (Asema, 2007) on kuulas sarjakuvanovellikokoelma, jossa Lietzén pelkistää sarjakuvakerrontansa haikkeisiin tuokiuihin.

Tunnelmaltaan samantyyllisiä, joskin piirrosty-

© FRANCOIS WALTHÉRY

tijättö-nimillä tunnetun kansanlaulun. "Suomen sisällissota" puolestaan dokumentoi vuoden 1918 tapahtumia ja pohdiskelee veljessodasta käytettyjä termejä. "Luonnonhistoriaa"-tunnelmapalassa muistellaan Tampereen luonnonhistoriallista museota.

Suurin osa *Kummasta historiasta* on kuitenkin nimenomaan kummaa. Joskus vinkkeli on vain hie- man vinksallaan, kuten tarinassa "Vietnam Drag Race", jossa amerikkalaiset kuvataan jenkkirautoina. Usein irrotellaan enemmänkin. Sarjarin Erotiikka-numerossa ilmestynyt ja **Leena Peltosen** käsikirjoitukseen pohjautuva "Veren himo" on kieli poskessa tehtyä kauhuparodiaa. "Tiger Tim on kuollut" esittää brittipilotin ja natsiupseerin käsikähmän, jossa höyhenet pölyävät ihan kirjaimellisesti.

Kokoelmaan valittujen sarjojen kirjo on suuri, eivätkä kaikki jutut toimi. Tunnelma säilyy silti väkevänä alusta loppuun. Mukana on 14 sivua uutta materiaalia.

TUOMAS TIAINEN

Francois Walthéry
Atolli 66
Suomennos Anssi Rauhala
Egmont

Yann ja Tarrin
Sieninevan sukuhauta
Suomennos Emilia Melasuo
Egmont

Atolli 66 on 20. Natasha-albumi ja sarjan jäntevästä päästä. **Walthéry** on aina ollut taitava tekemään vauhdikkaita, elokuvamaisia takaa-ajokohtauksia, ja niitä Atollissa riittää.

Natasha saa toimitettavakseen viattomalta vai- kuttavan pikkupaketin Tiha-Tihan paratiisisaarille. Soppaan sotketaan putoava satelliitti, Tiha-Tihan alkuasukkaita, salakuljetusta ja mittava määrä

viittauksia aiempiin Natasha-seikkailuihin.

Albumeista nauttivatkin parhaiten ne, jotka ovat lukeneet useimmat aiemmista seikkailuista. Taus-toissa vilisevien irtopilojen ja sisäpiirivitsien bongaminen on fanille ilo. Muille tarina jäänee turhan kevyeksi.

Toinen belgialaisklassikko, Natashaa vanhempi *Piko ja Fantasio* on viimeisen vuosikymmenen aikana kokenut mullistuksia. Sarjasta on tehty erilaisia tul-kintoja, joista toiset ovat modernisoiteja ja toiset kurkistelevat sarjan menneisyyteen. *Pikon ja Fantasion uudet seikkailut* -nimikkeen alla on nähty taval-lista rohkeampia kokeiluja. *Sieninevan sukuhauta* hakee inspiraatiota sarjan kulta-ajalta, 1950-luvun lopulta, jolloin sarjaa piirsi ylivoinimainen **André Fran-quin**. **Tarrin** on piirtänyt Sieninevan sukuhaudan komeasti klassiseen **Charleroin** koulukunnan tyyliin.

Tutut ainekset ovat kasassa Sieninevan kyläläisiä ja Turbotraction-kaaraa myöten. Tarina on kuitenkin jäsentymätön ja poukkoileva.

TIMO RONKAINEN

Ken Bulmer ja Jésus Blasco
Teräsnyrkki
Suomennos Antti Poussa
Egmont Kustannus

Teräsnyrkki on monella tapaa erikoinen lukukokemus. Vaikka sarja ilmestyi 70-luvulla suomeksi Sarjakuvalehdessä, Mustanaamiossa ja omissa pokkareissaan, on hahmo varmasti suurimmalle osalle lukijoista uusi tuttavuus. Kaltaiseni vanhat fanit taas saavat ensi kertaa luettavakseen sankarin syntyvaiheet. En tiedä, kumpaa lukijakuntaa albumi hämmentää enemmän.

Louis Crandell aloitti seikkailunsa 1962 brittiläisessä *Valiant*-lehdessä. Nyt julkaistavat kolme ensimmäistä tarinaa kirjoitti tieteiskirjailija **Ken Bulmer**. "Kirjoittaa" on ehkä kuitenkin hiukan väärä sana, "veti hatustaan" kuvaa ehkä paremmin unenomaista poukkoilua, jolla tapahtumat etenevät. Ehkä erikoisinta sankarin urassa on, että hän aloittaa sadistisena rikollisena!

Ensimmäisellä sivulla Crandell toimii professori Barringerin apulaisena. Emme koskaan näe, miten Crandell sai legendaarisen proteesinsa, sillä hänellä on se jo tarinan alussa. Kerrotaan, että Louis menetti kätensä "laboratorioturmassa" – ja ennen kuin lukija ehtii edes henkeä vetää, sankari joutuu toiseen säteilyonnettomuuteen. Jostain erikoisesta syystä hän muuttuu näkymättömäksi vähäksi aikaa silloin, kun sähkövirta kulkee miehen kehoon käden kautta. Vain otsikosta tuttu teräsnyrkki jää näkyviin, maalitauluksi kaikille vastustajille. Tämä uusi kyky onkin ainoa piirre, joka tarinoissa on säilynyt vuodesta toiseen.

Näkymätön Crandell suorastaan ryntää rikoksen poluille, savuavasta laboratorion suoraan pankkia ryöstämään! Nopeasti kunnianhimo kasvaa, ja pian hän aikoo valloittaa koko maailman näkymättömyyden avulla. Crandell yrittää tuhota laivoja ja lentokoneita ja on vähällä räjäyttää koko New Yorkin superpommillaan.

Jo ensimmäisen tarinan lopulla tapahtuu kuitenkin käänne, ja mies muuttuikin vastahakoiseksi sankariksi. Erikoisen selityksen mukaan onnettomuus teki hänet hetkeksi hulluksi, mutta halu parantaa maailmaa nousi hänen tärkeimmäksi motivaatiokseen. Tämä olisi ehkä uskottavampaa, ellei Crandell olisi uneksinut itsekkäästi rahasta ja vallasta jo ennen onnettomuutta.

Tarinoiden oudot mutkat selittyvät sarjan alkupe-räisellä formaatilla. *Valiant*-lehden sarjat olivat kevyeksi seikkailuksi tarkoitettua pulp-viihdettä, ja ne ilmestyivät kaksi sivua kerrallaan. Tärkeintä oli hurja vauhti ja kiperät cliffhangerit. Juonta ei selvästi mieltetty etukäteen. Niinpä *Teräsnyrkki* ehti olla uransa aikana konna, supersankari, salainen agentti, yksityisetsivä, palkkiometsästäjä ja kiertelevä seikkailija.

Sarjakuvan visuaalinen ilme voi olla joidenkin makuun liian mustaa, mutta itseäni fotorealisti-nen film noirin tunnelmaa uhkuva kuvitus viehät-tää kovasti. Vaikka **Jésus Blasco** kynänjälki on yhtä upeaa kuin nuoruudestani muistankin, eivät Bul-merin tarinat oikein jaksa syyttää. Crandell on vain klassinen näkymätön mies, eikä teräsnyrkkiä käytetä tarinoissa erityisesti mihinkään. Myöhemmin Eng-lannin salaisen palvelun leivissä hän sai proteesiinsa enemmän viimpaimia kuin James Bond, ja nyrkki sai vihdoinkin jonkin tarkoituksen tarinoissa.

Toivottavasti albumi saa jatkoa, sillä parhaat tari-nat ja eksoottisimmat vastustajat ovat vasta edessä-päin.

PETRI HILTUNEN

Alison Bechdel
Äideistä parhain
Suomennos Anu Turunen
Like

Alison Bechdelin edellinen kirja *Hautuukoti* menestyi myös perinteisesti vain kirjallisuudelle varatuilla aree-

noilla. *Äideistä parhain* vertautuu väkisin edeltä-jäänsä. Isänsä lisäksi Bechdel on päättänyt kertoa äidistään, ikään kuin olisi tälle velkaa oman kirjan. Myös tarinan toinen puoli on kertomisen arvoinen.

Hautuukodin sininen hestosteväri on vaihtunut punaiseen. Fiksu veto. Väri on kaunis ja ongelmalli-nen, kuten kirjan kohdekin.

Äideistä parhain liikkuu eri aikatasoilla, joiden kiin-topisteitä ovat suhteet äitiin, tyttöystäviin ja terapeut-teihin. Aiemmin Bechdelin vanhemmat vaikuttivat kauniilta mutta kylmiltä yli-ihmisiltä, mutta tällä ker-taa äiti jaarittelee puhelimesta ja käyttää lenkka-reita. Elävän äidin kanssa voi avata uuden yhteyden. Isä saattoi analysoida vain muistojen ja kertomus-ten perusteella.

Rehellisesti itsestään tietoinen kirja käsittelee keski-ikäiseen taiteilijaan juuttunutta ahdistusta ja epävarmuutta. Loputon kieriskely lapsuuden ongel-missa ei kuitenkaan vaivaannuta. Kirja on yhtä taidokas kuin edeltäjänsä, aihe on vain astetta moni-mutkaisempi.

Bechdel vertaa omaa kirjoitusprosessiaan **Virginia Woolfin** päiväkirjoihin ja *Majakkan* kirjoitusprosessiin. Hän antaa myös jatkuvasti ymmärtää olevansa se "korkealla älykkyydellä" riivattu, äitinsä jakamatonta huomiota vaille jäänyt lapsi, josta psykoanalytiti-sessä kirjallisuudessa puhutaan.

Bechdel viittaakin alinomaan psykoanalyysiin. Viit-taukset ovat kuitenkin niin taitavia ja vilpittömiä, etteivät ne ärstyä vaan koskettavat. Isetutkiskelun lopputulos sekä riipaisee että nostattaa: äiti ei ole pystynyt tarjoamaan lapselleen rakennusaineita ter-veeseen itsetuntoon, mutta on välittänyt tälle kyvyn tehdä taidetta. Ongelmallisen suhteen puinti päättyy jälleen synteisiin, joka on helppo hyväksyä.

HANNELE RICHERT

KUN TULIN KOULUSTA KALKKILINAT KAAKATTI JA ISÄ TÖÖTÄSI TORVEA.

YHDELLÄ OLI TOINEN SILMÄ SOKEA.